Mamut

Vikipedi, özgür ansiklopedi

Bu madde **hiçbir kaynak içermemektedir.** Lütfen güvenilir kaynaklar ekleyerek madde içeriğinin geliştirilmesine (https://tr.wikipedia.org/w/index.php?title=Mamut&action=edit) yardımcı olun. Kaynaksız içerik itiraz konusu olabilir ve kaldırılabilir.
Kaynak ara: "Mamut" (https://www.google.com/search?as_eq=wikipedia&q=%22Mamut%22) – haber (https://www.google.com/search?tbm=nws&q=%22Mamut%22+-wikipedia) · gazete (https://www.google.com/search?&q=%22Mamut%22+site:news.google.com/newspapers&source=newspapers) · kitap (https://www.google.com/search?tbs=bks:1&q=%22Mamut%22+-wikipedia) · akademik (https://scholar.google.com/scholar?q=%22Mamut%22) · JSTOR (https://www.jstor.org/action/doBasicSearch?Query=%22Mamut%22&acc=on&wc=on) *(Bu şablonun nasıl ve ne zaman kaldırılması gerektiğini öğrenin)*

Mamut (***Mammuthus***), filgiller familyasının nesli tükenmiş bir cinsi. Son buzul çağında Kuzey Amerika, Avrupa, Asya ve Afrika'da birçok farklı türleri ile yayılım göstermiştir. 4,5 m boy ve 8 ton ağırlığa kadar varan bu cinsin son üyeleri MÖ 1700 yılında yaşamıştır.

Bilimsel adı *Mammuthus*, Mammut cinsi ile karıştırılmaması gerekir. Mammut sadece Amerika kıtasında yaşamış olan ve mamutlarla uzaktan akraba olan mastodontlar (Mammutidae) familyasının bir cinsidir. Bu hortumluların daima 4 adet uzun dişleri olmuş ve onlarında mamutlarda olduğu gibi buzul çağında uzun tüylü türleri ortaya çıkmıştır.

Mamut

Korunma durumu: Prehistorik (PRE)

Bilimsel sınıflandırma

Âlem:	Animalia (Hayvanlar)
Şube:	Chordata (Kordalılar)
Sınıf:	Mammalia (Memeliler)
Takım:	Proboscidea (Hortumlular)
Familya:	Elephantidae (Filgiller) Gray, 1866
Cins:	***Mammuthus*** Ord, 1818

Türler

- Yünlü mamut (*M. primigenius*)
- Step mamudu (*M. trogontherii*)

İçindekiler

Evrim
Kladogram
Tükeniş
Mamut fosilleri
Kültürel etkiler
Resimler
Kitaplar
Kaynakça
Dış bağlantılar

Evrim

- Güney fili (*M. meridionalis*)
- Cüce mamut (*M. exilis*)
- Preri mamudu (*M. columbi*)

Mamutlar Pliyosen çağının ortalarında Afrika kıtasında ortaya çıkmış, ve oradan Avrasya'ya ve Kuzey Amerika'ya yayılmışlardır. Zamanla soğuğa ayak uydurmuşlardır. Bulunan en eski mamut kalıntıları 4 milyon yaşındadır ve Etiyopya'nın Afar bölgesinde bulunmuşlardır. Bu *Mammuthus subplanifrons* türüne ait olan kalıntılar Kenya ve Güney Afrika'da da bulunmuştur. Bu tür yaklaşık 3 milyon yıl var olmuş ve peşinden Kuzey Afrika'da *Mamuthus africanavus* türü ortaya çıkmıştır. Bu türden hiçbir başka tür gelişmeden ortadan kaybolmuş, ya da bu türden Güney fili gelişmiş olabilir. Güney filinden 750.000 yıl evvel step mamudu, ve step mamudundan yünlü mamut gelişmiştir. Kuzey Amerika'da yaşamış olan preri mamudu da yaklaşık 1,5 milyon yıl evvel Kuzey Amerika'ya kadar yayılmış olan güney filinden gelişmiş olduğu tahmin edilir.

Kladogram

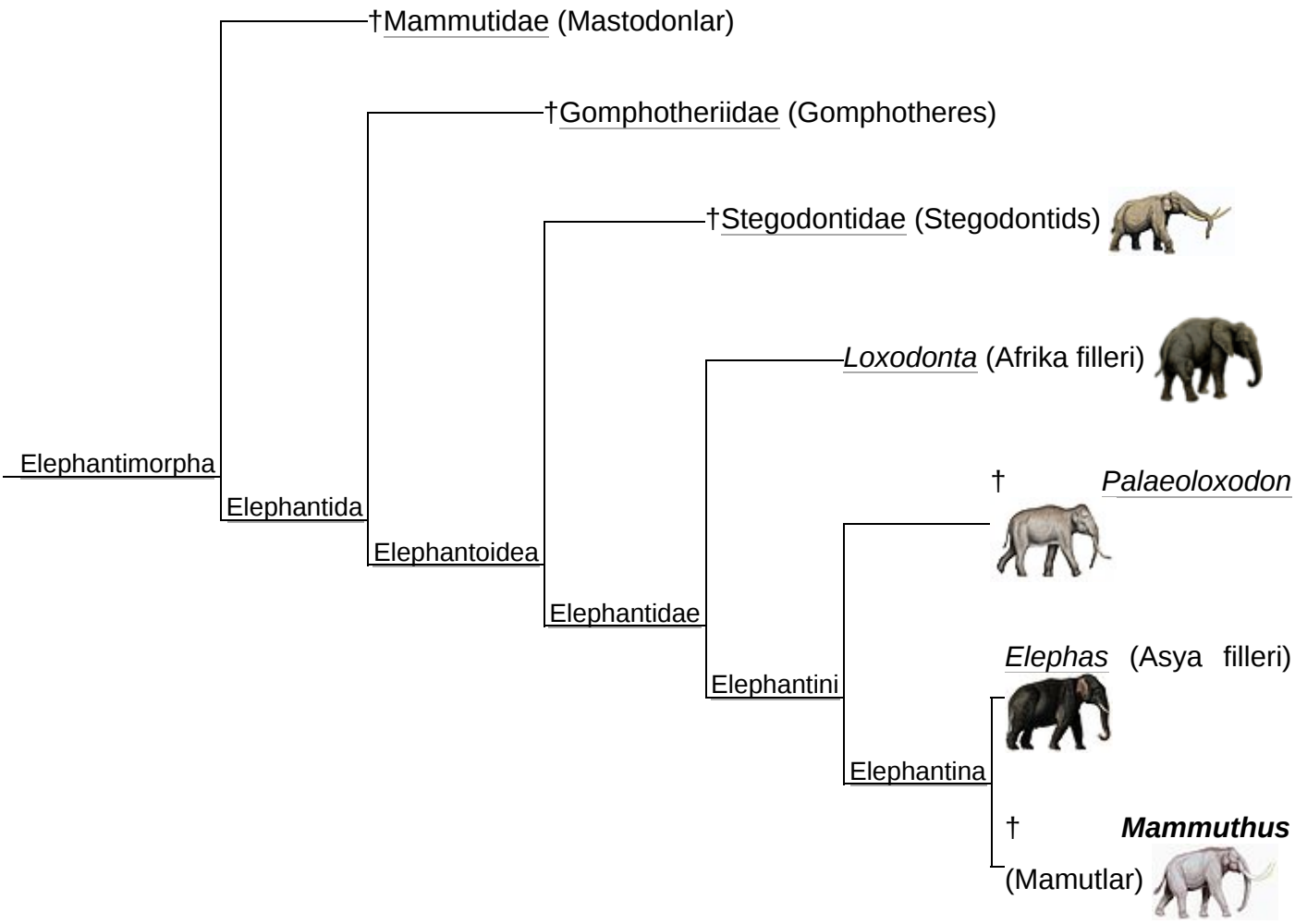

Tükeniş

Pleistosen çağının geç dönemlerinde yünlü mamut insanların av hayvanlarından biriydi. Bunun kanıtı birçok mağaralarda bulunan duvar resimlerinde görülmektedir. Ortadan kaybolmalarının nedeni fazla avlanmış olmaları mı, yoksa buzul çağının sonundaki büyük iklimsel değişiklikler mi olduğu kesin olarak bilinmemektedir. Kuzey Amerika'daki ânî yok olmalarının nedeni olarak bir Meteorit grubunun Dünya'ya çarpması olabileceği, bunun da «Genç Drias»'ın başlangıcını açıklayabileceği, bir ABD araştırmacı grubu tarafından önerildi.[1] MÖ 8000 yıl evvel mamutlar Avrupa'da ve Asya'da ortadan yok olmuşlardır. Aynı dönemde *Homo sapiens* de (modern insanlar) güneyden beri bu bölgelere doğru yayılmışlardır. Sadece doğu Sibirya'nın Wrangel Adası'nda ufak mamut popülasyonları MÖ 1700'e kadar hayatta kalabilmişlerdir.

Mamut fosilleri

Rusya'nın Asya'da kalan kısmında hala günümüze kadar buzun içinde bütün şekilde muhafaza edilmiş mamut bedenleri bulunmaktadır. Bu mamut cesetleri hep etrafında bulunan buzun erimeye başlaması ile kilometrelerce uzaklara kadar yayılan çürüme kokuları sayesinde bulunmuşlardır. Bu bin yıl kadar buzun içinde muhafaza edilmiş bedenler buzun dışında kaldıklarında çürüyerek ve leş yiyicilere yem olarak birkaç hafta içerisinde yok olur.

1912 yılına kadar mamut ve yünlü gergedan bedenleri bulunan noktalar (Digby'nin *The Mammoth* adlı kitabından, 1923)

Mamut araştırmacılığı açısından en önemli olan kazılar Rancho La Brea'da bulunan katran çukurlarında yapılmıştır. Diğer mühim bir kaynak Bechan Cave de bulunan bir mağaradır. Bu mağara 1.500 yıl boyunca preri mamutları tarafından kullanılmıştır.

Yeni Sibirya Adaları'nda da çok sayıda kalıntılar bulunmuştur. Bu adalar, mamut fildişleri arayan Rus tüccarları tarafından keşfedilmiştir.

Kültürel etkiler

Sibirya'da doğaya bağlı yaşam şekli sürdüren Dolganlar ve Yakutlar gibi bazı Türk halkları'nda mamutların yeraltı aleminde yaşayıp Erlik Han'a hizmetçilik ettikleri anlatılır. Yeraltı aleminin efendisi Erlik Han mamutları ceza olarak yeraltına almıştır. Eğer mamutlar oradan kaçıp yeryüzüne çıkmaya çalışırlarsa derhal buz kesilip ölürler. Sibirya'nın doğal yerlileri Tundra ikliminin binyıldır çözülmemiş toprağından dışarıya dikilir şekilde buldukları bu garip dev hayvanların dişleri ile çadırlarını süslemiş, postlarını ısınmak için kullanmış ve hatta donmuş etini eritip yemişlerdir. Günümüze kadar Dolganlar'da hâlâ mamutların fildişiyle yapılmış ev eşyaları ve süsler bulunmaktadır.

Dudinka'nın kuzeyinde Yenisey'de bulunan mamut kemikleri

Bugün Dolganlar mamut bedenleri bulduklarında bunu bilim insanlarına bildirmekte ve mamut araştırmacılığına katkıda bulunmaktadırlar.

Resimler

Mamut maketi.

Mammuthus

Mammuthus

Mamut dişinin kesilmiş görüntüsü

Kitaplar

- Garutt, W. E.: *Das Mammut*, Westarp Wissenschaften, 2004. ISBN 3-89432-171-7
- Lister, Adrian und Bahn, Paul: *Mammuts - Riesen der Eiszeit*, Thorbecke Verlag, Sigmaringen 1997. ISBN 3-7995-9050-1
- Stone, Richard: *Mammut - Rückkehr der Giganten?*, Franckh-Kosmos, Stuttgart 2003. ISBN 3-440-09520-7
- Ward, Peter D.: *Ausgerottet oder ausgestorben? Warum die Mammuts die Eiszeit nicht überleben konnten?*, Birkhäuser Verlag, Basel 1998. ISBN 3-7643-5915-3
- Probst, Ernst: *Deutschland in der Urzeit*, C. Bertelsmann, 1986
- Ziegler, Reinhard (1994): *Das Mammut (Mammuthus primigenius BLUMENBACH) von Siegsdorf bei Traunstein (Bayern) und seine Begleitfauna*, Münchner Geowissenschaftliche Abhandlungen, 26, Seite 49-80, Verlag Dr.Friedrich Pfeil, München

Kaynakça

1. ^ Science *323*, 94 (2009) (http://www.nzz.ch/nachrichten/wissenschaft/meteoriten_mammutsterben_1.1644634.html)

Dış bağlantılar

- Mamuteyum (https://web.archive.org/web/20150610200434/http://www.mammutheum.de/)
- Mamut müzesi (http://www.mammutmuseum.ch)
- Naturkundemuseum (http://www.museum-siegsdorf.de)
- The role of human of the stone age in the death of the mammoth faunal complex (https://colovrat.at.ua/publ/1-1-0-292)

Wikimedia Commons'ta ***Mamut*** ile ilgili ortam dosyaları bulunmaktadır.

"https://tr.wikipedia.org/w/index.php?title=Mamut&oldid=22160336" adresinden alınmıştır.

Bu sayfa son olarak 24 Nisan 2020 tarihinde ve 13.45 saatinde düzenlenmiştir.

Metin Creative Commons Atıf-BenzerPaylaşım Lisansı altındadır; ek koşullar uygulanabilir. Bu siteyi kullanarak, Kullanım Şartlarını ve Gizlilik Politikasını kabul etmiş olursunuz.
Vikipedi® (ve Wikipedia®) kâr amacı gütmeyen kuruluş olan Wikimedia Foundation, Inc. tescilli markasıdır.